

Laïcitat "a la turca"

Dels resultats de les eleccions del passat 3 de novembre es pot deduir que el 35% de la població turca és "islamista"? Certament, no. Malgrat les aparences, es tracta segurament de la primera vegada que Turquia mira francament cap a Brussel·les. La paradoxa rau en el fet que el desig d'acostar-se a Europa no s'ha reflectit en el suport popular als partits considerats "modernistes i laics", sinó en l'ampli plebiscit d'una formació islamista moderada o com el líder de l'AKP, Recep Tayyip Erdogan, prefereix presentar-la: una formació "musulmanodemòcrata".

Per explicar aquesta paradoxa cal fer un breu repàs de la història política de la república turca fundada el 1923. L'occidentalització de Turquia empresa pel fundador de la república, Mustafà Kemal, va ser el resultat d'un projecte autoritari d'"enginyeria social". Per a Kemal, calia dur endavant una modernització forçada de la societat turca, excloent el principi de democràcia, per situar-se en peu d'igualtat davant dels països occidentals. Qualsevol crítica o resistència a les reformes kemalianes era considerada com un acte de traïció a la nació. El laïcisme, tot i ser adaptat "a la turca", formava part dels sis principis intocables del règim. Els primers anys de la jove república es caracteritzen, així doncs, per l'adopció d'un sistema polític de partit únic fins l'any 1945.

Amb la mort de Kemal i l'inici de la guerra freda, l'elit turca acceptà el principi del pluripartidisme i les reformes laiques van ser frenades atès el descontentament de bona part de la població. Entre 1950 i 1960, el Partit Demòcrata, de tendència conservadora i islamitzant, governà sol, mentre que el partit de Mustafà Kemal, de tendència socialdemòcrata, va passar a l'oposició. Una situació que, de fet, recorda la que es viu actualment. Els deu anys de govern conservador van acabar, però, amb un cop d'estat militar i l'execució del primer ministre, Adnan Menderes. Els militars justificaren la seva intervenció en nom de la defensa de la laïcitat. El cert, però, és que es tractà més aviat d'una lluita pel poder que no pas d'una lluita ideològica.

Tanmateix, el procés d'"islamització" progressiva de la vida política i de les institucions del país iniciat el 1950 no s'ha aturat tot i la intervenció dels militars en dues ocasions més. Tots els partits polítics de centredreta mantenen relacions privilegiades amb les poderoses confraries religioses. A canvi d'una major influència en la política del país, les confraries aporten milers de vots a les formacions de l'*establishment*. La islamització de l'estat es consolidà justament amb la darrera dictadura militar del 1980.

Els generals van reunir un grup d'intel·lectuals per crear una nova doctrina estatal amb l'objectiu de frenar la crei-

xent influència dels grups d'extrema esquerra i del nacionalisme kurd: l'anomenada "síntesi turcoislàmica". Al contrari del que s'afirma habitualment, la cúpula militar considerava la religió (sunnisme) com una ideologia de consens i d'unitat nacional. Entre 1980 i 1983, l'ensenyament religiós va passar a ser obligatori a tots els nivells; es van construir milers de mesquites (sobretot a les províncies kurdes); es va posar en marxa una campanya agressiva de "conversió" de la comunitat alevina i, finalment, es reforçà el control estatal dels afers religiosos.

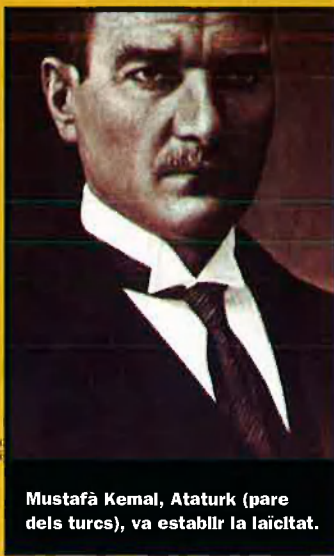
Aquesta política va continuar durant els anys vuitanta i preparà el terreny per a la victòria el 1996 del Partit del Benestar, de Necmettin Erbakan. El líder islamista es convertí en primer ministre gràcies a una coalició amb la resta de formacions de centredreta. Una altra vegada, el "cop d'estat postmodern" del 1997 protagonitzat per la cúpula militar no s'explica tant per la defensa del laïcisme sinó pel desafiament d'Erbakan de la política exterior turca, dictada fins llavors pels generals. Així, per exemple, Erbakan qüestionà l'important acord de col·laboració militar entre Turquia i Israel signat al 1996, poc abans de la seva arribada al poder.

Amb la posterior prohibició de la formació d'Erbakan, l'ala modernista del

partit, liderada per Erdogan, protagonitza una lluita interna al camp islamista. Erdogan busca un equilibri entre tradició i modernitat, entre el respecte per les institucions del país, sobretot les forces armades, i una obertura exterior encarnada per la Unió Europea. El resultat d'aquesta evolució és el naixement del Partit de la Justícia i del Desenvolupament (AKP), el 14 d'agost del 2001. Des de llavors, Erdogan no ha deixat d'afirmar la voluntat de fer entrar Turquia a la UE.

En unes declaracions a *Le Monde*, Rusen Cakir, autor de diferents estudis sobre els moviments islamistes turcs, afirmava que Erdogan necessita Europa, la qual s'ha convertit "en una garantia per l'AKP". Segons Cakir, els dirigents d'aquesta formació han entès que la sola referència a la comunitat musulmana no és suficient per atreure el suport de la població. El resultat d'aquesta evolució ideològica, a la qual no és aliè el vicepresident de l'AKP, Abdul-lah Gül, seria el seu gir definitiu cap a Europa, símbol de progrés i democràcia.

Si el tàndem Erdogan-Gül converteix l'AKP en una formació veritablement "musulmanodemòcrata", a la imatge del Partit Democristià alemany, aquest podria aconseguir dues grans victòries: l'adhesió a la UE i acaparar l'espai de centredreta a Turquia durant els pròxims anys.

Mustafà Kemal, Ataturk (pare dels turcs), va establir la laïcitat.